

Θαύμα ιδέσθαι
4^ο μάθημα
Το θαύμα στην αρχαία ιστοριογραφία

(1)

Ηρόδοτος 1.1

Ο Ηρόδοτος από την Αλικαρνασσό εκθέτει εδώ τις έρευνές του, για να μη ξεθωριάσει με το πέρασμα του χρόνου ό,τι έγινε από τους ανθρώπους, μήτε έργα μεγάλα και θαυμαστά, πραγματοποιημένα άλλα από τους Έλληνες και άλλα από τους βαρβάρους, να σβήσουν άδοξα· ιδιαίτερα γίνεται λόγος για την αιτία που αυτοί πολέμησαν μεταξύ τους.

Ἡροδότου Ἀλικαρνησέος ἱστορίας ἀπόδεξις ἦδε, ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, **μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμαστά**, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροισι ἀποδεχθέντα, ἀκλέα γένηται, τὰ τε ἄλλα καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι.

(2)

Θουκυδίδης 1.1

Ο Αθηναίος Θουκυδίδης έγραψε την ιστορία του πολέμου μεταξύ Πελοποννησίων και Αθηναίων, πώς πολέμησαν μεταξύ τους. Άρχισε να γράφει, μόλις ξέσπασε ο πόλεμος, επειδή πρόβλεψε ότι θα είναι ο μεγαλύτερος και ο σπουδαιότερος από όλους τους παλαιότερους πολέμους. Έφτασε στο συμπέρασμα αυτό επειδή, όταν άρχισε ο πόλεμος, οι δύο αντίπαλοι ήσαν στην ακμή της δύναμής τους, ήσαν καλά ετοιμασμένοι και όλοι οι άλλοι Έλληνες έπαιρναν ή ήσαν έτοιμοι να πάρουν το μέρος του ενός ή του άλλου. Η αναταραχή αυτή συγκλόνησε τους Έλληνες και μερικούς από τους βαρβάρους και, μπορεί κανείς να πει, ολόκληρο σχεδόν τον κόσμο. Για τα αμέσως προηγούμενα γεγονότα και τις αρχαιότερες εποχές δεν ήταν δυνατόν να καταλήξω σε ασφαλή συμπεράσματα, επειδή πέρασαν πολλά χρόνια. Αλλά από στοιχεία που, μετά από μακρότερες έρευνες, μπορώ να θεωρήσω αξιόπιστα, νομίζω ότι ούτε πόλεμοι ούτε άλλα γεγονότα είχαν πάρει τόσο μεγάλη έκταση.

[...] τὰ γὰρ πρὸ αὐτῶν καὶ τὰ ἔτι παλαιότερα σαφῶς μὲν εὐρεῖν διὰ χρόνου πλῆθος ἀδύνατα ἦν, ἐκ δὲ τεκμηρίων ὧν ἐπὶ μακρότατον σκοποῦντί μοι πιστεῦσαι ξυμβαίνει οὐ μεγάλα νομίζω γενέσθαι οὔτε κατὰ τοὺς πολέμους οὔτε ἐς τὰ ἄλλα.

Ηρόδοτος 2.35-37

Όμως για την Αίγυπτο θα μιλήσω τώρα εκτενώς, επειδή πουθενά αλλού στον κόσμο δεν υπάρχουν τόσα **θαυμαστά πράγματα** ... Καθώς οι Αιγύπτιοι έχουν ένα **ιδιόμορφο κλίμα**, και ο ποταμός τους είναι διαφορετικός στη φύση του από όλους τους άλλους ποταμούς, έτσι έκαναν και **όλα τα έθιμα και τους νόμους τους αντίθετους**, ως επί το πλείστον, από εκείνους όλων των άλλων ανθρώπων. Ανάμεσά τους, οι γυναίκες αγοράζουν και πωλούν, ενώ οι άνδρες μένουν στο σπίτι και υφαίνουν- και ενώ στην ύφανση όλοι οι άλλοι σπρώχνουν το νήμα προς τα πάνω, οι Αιγύπτιοι το σπρώχνουν προς τα κάτω. Οι άνδρες κουβαλούν τα βάρη στο κεφάλι τους, οι γυναίκες στους ώμους τους. Οι γυναίκες ουρούν όρθιες, οι άνδρες καθιστοί. Ανακουφίζονται σε εσωτερικούς χώρους και τρώνε έξω στους δρόμους, δίνοντας την αιτιολογία, ότι τα ανάρμοστα αλλά αναγκαία πράγματα πρέπει να γίνονται κρυφά, ενώ τα μη ανάρμοστα πρέπει να γίνονται φανερά. Καμία γυναίκα δεν είναι αφιερωμένη στην υπηρεσία οποιουδήποτε θεού ή θεάς- οι άνδρες είναι αφιερωμένοι σε όλες τις θεότητες αρσενικές ή θηλυκές. Οι γιοι δεν υποχρεώνονται να στηρίζουν τους γονείς τους παρά τη θέλησή τους, αλλά οι κόρες πρέπει να το κάνουν, ακόμη και αν δεν το θέλουν.

Ἔρχομαι δὲ περὶ Αἰγύπτου μηκυνέων τὸν λόγον, ὅτι **πλεῖστα θωμάσια** ἔχει ἢ ἡ ἄλλη πᾶσα γῆ καὶ ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· τούτων εἵνεκα πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. Αἰγύπτιοι ἅμα τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἐόντι ἑτεροίῳ καὶ τῷ ποταμῷ φύσιν ἀλλοίην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί, τὰ πολλὰ πάντα **ἔμπαλιν** τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι ἐστήσαντο ἥθεά τε καὶ νόμους, ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι, οἱ δὲ ἄνδρες κατ' οἴκους ἐόντες ὑφαίνουσι· ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι ἄνω τὴν κρόκην ὠθέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ κάτω. τὰ ἄχθεα οἱ μὲν ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέουσι, αἱ δὲ γυναῖκες ἐπὶ τῶν ὤμων. οὐρέουσι αἱ μὲν γυναῖκες ὀρθαί, οἱ δὲ ἄνδρες κατήμενοι. εὐμαρεῖη χρέωνται ἐν τοῖσι οἴκοισι, ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῆσι ὁδοῖσι, ἐπιλέγοντες ὡς τὰ μὲν αἰσχροῦ ἀναγκαῖα δὲ ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιέειν χρεόν, τὰ δὲ μὴ αἰσχροῦ ἀναφανδόν. ἰρᾶται γυνὴ μὲν οὐδεμία οὔτε ἔρσηνος θεοῦ οὔτε θηλέης, ἄνδρες δὲ πάντων τε καὶ πασέων. τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ οὐδεμία ἀνάγκη μὴ βουλομένοισι, τῆσι δὲ θυγατράσι πᾶσα ἀνάγκη καὶ μὴ βουλομένησι.

- **Ιδιόμορφο κλίμα**
- **Αντίθεση**
- **Ἄνδρες-γυναίκες**
- **Ἐμφυλές ταυτότητες**
- **Θρησκεία**

(4)

Edward Said, *Οριενταλισμός*

«Κάθε αυτοκρατορία υποστηρίζει ότι δεν είναι σαν όλες τις άλλες, ότι οι συνθήκες της είναι ιδιαίτερες, ότι έχει αποστολή να διαφωτίσει, να εκπολιτίσει, να φέρει τάξη και δημοκρατία και ότι χρησιμοποιεί τη βία μόνο ως έσχατη λύση. Και, ακόμα πιο λυπηρό, υπάρχει πάντα μια χορωδία πρόθυμων διανοουμένων που λένε καθησυχαστικά λόγια για τις καλοκάγαθες ή αλτρουιστικές αυτοκρατορίες, λες και δεν πρέπει να εμπιστεύεται κανείς τις αποδείξεις των ματιών του βλέποντας την καταστροφή, τη δυστυχία και τον θάνατο που φέρνουν».

«Η Ανατολή και το Ισλάμ τοποθετούνται σε έναν εξωπραγματικό χώρο που τις θέτει εκτός της εμβέλειας όλων των υπολοίπων, εκτός από τον δυτικό ειδικό. Από την αρχή της δυτικής επέκτασης στην Ανατολή, **το μόνο πράγμα που δεν μπορούσε να κάνει η Ανατολή ήταν να αναπαραστήσει τον εαυτό της**. Τα στοιχεία για την Ανατολή ήταν αξιόπιστα μόνο αφότου είχαν φιλτραριστεί μέσα από τη σκοπιά του δυτικού ειδικού».

- F. Hartog, *The Mirror of Herodotus: The Representation of the Other in the Writing of History*, 1988

(5)

Τάκιτος, *Germania* 46

Οι Φέννοι διακρίνονται από μία εκπληκτική βαρβαρότητα (*mira feritas*) και μία απωθητική φτώχεια (*foeda paupertas*): δεν έχουν ούτε όπλα, ούτε άλογα, ούτε νοικοκυριό. Τρέφονται με άγρια φυτά και για ρούχα τους έχουν το δέρμα των ζώων. Κρεβάτι τους είναι το έδαφος. **Οι γυναίκες** συνοδεύουν τους άνδρες στο κυνήγι και διεκδικούν μερίδιο ... Τα βρέφη τους δεν έχουν κανένα καταφύγιο από τα άγρια θηρία και τη βροχή, εκτός από το κάλυμμα που προσφέρουν μερικά πλεγμένα κλαδιά ... Και όμως όλα αυτά τα θεωρούν καλύτερα από το να κουράζονται δουλεύοντας στο χωράφι, να επιβαρύνονται με το χτίσιμο σπιτιών και να ζουν τη ζωή τους άλλοτε με την **ελπίδα και άλλοτε με τον φόβο**. Αδιαφορώντας για τους ανθρώπους και για τους θεούς, έχουν καταφέρει κάτι πολύ δύσκολο: **να μην επιθυμούν τίποτα**.